

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Horsti, Karina

Title: Luonnonvoimat Välimerellä : metaforat, kartat ja pakolaisuus

Year: 2021

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Into, 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Horsti, K. (2021). Luonnonvoimat Välimerellä : metaforat, kartat ja pakolaisuus. In N. Kotilainen, & J. Laine (Eds.), *Muuttoliike murroksessa : metaforat, mielikuvat, merkitykset* (pp. 39-58). Into.

Luonnonvoimat Välimerellä – metaforat, kartat ja pakolaisuus

Karina Horsti

Johdanto

Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten liikkuvuutta kuvataan usein mediajulkisuudessa luonnonvoimametaforin: he ”vyöryvät”, ”virtaavat” tai ”tulvivat”. Kielenkäytössä ihmisten lukumäärällä ei sinänsä ole niin paljon merkitystä kuin vuoden 2015 niin kutsutun pakolaisten vastaanottokriisin ympärillä käydyn keskustelun pohjalta voisi olettaa. Määristä riippumatta turvapaikanhakijoista on puhuttu samankaltaisin metaforin jo ainakin 1990-luvulta lähtien, jolloin turvapaikanhausta tuli toistuva teema myös suomalaisessa mediajulkisuudessa, ja mediadiskurssiin alettiin tutkimuksessa kiinnittää huomiota¹. Esimerkiksi vuonna 1999 Suomessa jo 30 turvapaikanhakijaa riitti ”virraksi”²:

”Romanipakolaisia virtaa Suomeen. Budapestin kautta saapui tänään kolmekymmentä romanian”.³

”Viikossa yli 300 romanian Suomeen. Slovakian romanien virta Suomeen yltyi juhannuksena.”⁴

Vuonna 2015, jolloin arviolta miljoona ihmistä ylitti EU:n ulkorajan ilman matka-asiakirjoja, luonnonvoimiin liitetyt metaforat olivat selvästi esillä julkisessa puheessa mediassa ja muuallakin. Virta, vyöry ja tulva tuottavat ja tukevat kehystä, jossa dokumentoimaton liikkuvuus nähdään uhkana. Esimerkiksi Esther Greussing ja Hajo G. Boomgarden⁵ toteavat Itävallan lehdistöä käsittelevässä tutkimuksessaan, että vuonna 2015 sanomalehdet toistivat stereotyyppisiä ja vakiintuneita kehyksiä turvapaikanhakijoista turvallisuusuhkana ja taloudellisena rasitteena. Lesley J. Pruittin⁶ mukaan brittilehdistö kehysti Eurooppaan vuosina 2015–2016 kohdistuneen muuttoliikkeen vaarana luonnonkatastrofia kuvaavin metaforin. Luonnonkatastrofista seuraisi median mukaan muita uhkia, mukaan lukien raiskauksia ja terrorismia. Ratkaisuksi vaadittiin rajojen sulkemista tai kontrollointia.

Hallitsemattomien luonnonvoimien lisäksi sotaan, elämellisyteen ja rikollisuuteen liittyvät metaforat ovat tuottaneet ja tukeneet uhkakehystä jo 1990-luvulta saakka⁷. Toinen yleinen, vaikkakin uhkakehystä harvinaisempi, tapa kehystää turvapaikanhakijat on esittää heidät viattomina uhreina, joita tulee auttaa. Nämä kaksi kehystä – turvapaikanhakijat uhreina tai uhkana – ovat olleet tyypillisiä journalismin tapoja jäsentää pakotettu siirtolaisuus⁸.

Turvapaikanhakijoista ja pakolaisista puhuttaessa nestemetaforat (virta, tulva) ovat erityisesti kiinnostavia sen vuoksi, että vesi on keskeinen elementti Euroopan rajojen ylittämisessä. Egeanmeren ja keskeisen Välimeren ylitykset ovat olleet erityisesti viime vuosikymmenellä julkisuudessa näkyvä osa Eurooppaan suuntautuvan siirtolaisuuden kertomusta. Välimeren rajanylityksissä on hukkunut kansainvälisen siirtolaisjärjestön mukaan vuosina 2014–2017 yli 15 000 siirtolaista⁹. Vesielementti nousee mediajulkisuudessa siis myös toisenlaisessa merkityksessä esiin. Sen sijaan, että turvapaikanhakijat ”virtana” uhkaavat meitä, vesimassat uhkaavat turvapaikanhakijoiden henkeä. Välimerestä puhutaan mediajulkisuudessa esimerkiksi hautana.

Ymmärtäminen on metaforan perustarkoitus – käytämme niitä arkiajattelussamme ja toiminnassamme helpottamaan maailman hahmottamista. Metafora on kielenkäytössä keskeinen väline siirtää merkityksiä tavanomaisesta merkitysyhteydestään kuvaamaan jotakin uutta kohdetta.¹⁰ Metaforat voidaan ilmaista myös visuaalisesti, ja tässä artikkelissa käsittelen sekä kielellisiä että visuaalisia metaforia. Erityisesti mediajulkisuutta on tarpeen tarkastella monimediaalisesti huomioiden kuva, ääni, liikkuva kuva, graafinen suunnittelu ja teksti, sillä merkitykset syntyvät eri elementtien yhteisvaikutuksessa. Esimerkiksi kuva voi tukea tekstissä jotakin tiettyä tulkinnallista vaihtoehtoa toisten tulkintojen kustannuksella.

Tässä artikkelissa keskityn pohtimaan tarkemmin luonnonvoimametaforia sitkeänä mediajulkisuuden tapana kehystää turvapaikanhaku ja pakolaisuus. Mutta tarkastelen myös vaihtoehtoisia ja tottelemattomia tapoja kehystää rajanylitykset. Pohdin ensiksi tarkemmin sitä, millaisia merkityksiä luonnonvoimia kuvaavilla metaforilla, erityisesti nesteisiin liittyvillä metaforilla, on siirtolaisuudesta ja liikkuvuudesta puhuttaessa. Millaisia merkityksiä tuotetaan, kun ihmisiä kuvataan aaltona, virtana tai vyörynä? Miten nämä metaforat kytkeytyvät tyyppilliseen kehukseen turvapaikanhakijoista uhkana? Tämän jälkeen jatkan nestemetaforien merkityksen pohdintaa tarkastelemalla visuaalisia keinoja tukea luonnonvoimametaforia. Keskityn visuaalisuuteen ja analysoin karttoja, joilla muuttoliikkeitä usein mediajulkisuudessa havainnollistetaan.

Lopuksi otan esiin vaihtoehtoisia ja kriittisiä tapoja esittää pakolaisuutta, turvapaikanhakua ja rajanylityksiä. Pohdin, miten karttoja on käytetty pakolaisuuden ja rajanylitysten havainnollistamiseen niin, että ne vastustavat uhkakehystä. Miten vesimassat tulevat esiin puheessa pakolaisuudesta myös rajoja kyseenalaistavassa merkityksessä? Käsittelen kolmenlaisia tapoja esittää rajanylityksiä toisin ja ravistella itsestään selviksi oletettuja näkemyksiä. Ensinnäkin tottelematon katse pyrkii paljastamaan rakenteellisen väkivallan ja ihmisoikeusloukkaukset, joita rajan tuottamisesta seuraa. Toiseksi yksilöiden ja heidän kokemuksensa näkyväksi tekeminen kyseenalaistaa kategoriat, joihin rajaaminen perustuu. Kolmanneksi rajalla kuolleiden siirtolaisten määrien ja paljouden käsittäminen visuaalisin keinoin paljastaa sen, miten

lukumääriä on vaikea ymmärtää numeroina. Siirtolaisuus ja rajalla tapahtuvat kuolemat esitetään tieteessä ja julkisessa keskustelussa kuitenkin pääasiassa lukumäärinä.

Nesteet luonnonvoimana

”IL paikalla: Pakolaisten tulva länsirajalla jatkuu – Luulajasta siirtyi eilen Haaparannan kautta Suomen puolelle kuusi bussilastillista eli 330 turvapaikanhakijaa”¹¹

”Kaikki ennätykset rikkoutuvat tänä vuonna’ – Pakolaisvyöry nostaa Suomen kuluja”¹²

”Pakolaisvirta Italiaan lisääntyy – Reitti Libyasta Italiaan on nousemassa suosioon”¹³

Kielenkäyttö tuottaa tiettyjä merkityksiä ja jättää huomioimatta toiset mahdolliset merkitykset.

Mediakehukset ovat valikoivia, vaikkakaan eivät välttämättä tiedostettuja valintoja.¹⁴

Turvapaikanhakijoiden esittäminen luonnonvoimien aikaansaamana massana tuottaa ainakin kolmenlaisia merkityksiä, kun vesimassaan liitetyt merkitykset siirretään ihmisiin, jotka ylittävät rajoja ilman dokumentteja.

Ensinnäkin, kun tulva jatkuu, taloudelliset kustannukset lisääntyvät, ja kun virta lisääntyy, kyse ei ole ihmisistä ja inhimillisyydestä vaan aineesta, joka tekee jotakin hallitsematonta. Nämä kielikuvat epäinhimillistävät ihmiset aineeksi ja kärsimyksen taloudelliseksi menetykseksi. Vyöryviä massoja ei nähdä yksilöinä eikä toimijoina, jotka tekisivät olosuhteisiinsa nähden loogisia ja mietittyjä päätöksiä. Epäinhimillistävä kielenkäyttö tuottaa eroa ”meihin” ja ”muihin”: toinen on täysin erilainen, itsen vastakohta, jolloin häneen eivät päde samat inhimillisyyden tai käytöksen normit.

Toiseksi nestemetaforat herättävät erityisen voimakkaita tunteita, koska ne viittaavat hallitsemattomaan katastrofiin ja tuhoivoimaan. Luonnonvoimia ei ihminen pysty kontrolloimaan. Pato murtuu, virta vie, vyöry peittää alleen ja tuhoaa. Liikkuvuus näyttäytyy normista poikkeavana hätätilana ja ennennäkemättömänä kriisinä. Historia ja konteksti katoavat, kun katastrofi vyöry ikään kuin täysin yllättäen mutta luonnollisesti ilman rakenteellisia syitä tai toimijoita. Luonnonvoiman kohde – ”me” (eurooppalaiset, suomalaiset) – eivät ole osa tätä dynamiikkaa. Emme näytä olevan vastuussa mistään tai osallisia mihinkään, minkä massat sysäävät liikkeelle. Silloin on helppo unohtaa esimerkiksi se, että monet reitit ja yhteydet eivät suinkaan ole ensimmäistä kertaa käytössä – tai vain etelä–pohjoinen-suuntaan – vaan usein ne ovat jo kolonialismin ajalla muovautuneita. Alessandro Triulzi¹⁵ on huomauttanut, että Italiassa julkisessa keskustelussa vaietaan jälkikolonialismista eikä kuunnella siirtolaisten vaatimuksia tunnustaa yhteinen menneisyys: ”ikiaikaiset reitit ja yhteydet”, jotka nykypäivän pakolaisten liike Välimerellä taas avaa¹⁶.

Kolmanneksi vyöryn tai tulvan kohteesta, siis ”meistä”, tulee uhri. Vuoden 2015 julkisessa keskustelussa usein käytetyt termit ”Euroopan pakolaiskriisi” tai ”Suomen pakolaiskriisi” kertovat paljon¹⁷. Nämä termit sisältävät ajatuksen, että pakolaiset ovat kriisiyttäneet Euroopan ja Suomen. Paha tulee ulkoapäin, eikä ”meillä” ole sen synnyssä vastuuta tai osallisuutta. Jos vuosi 2015 halutaan määritellä kriisinä, mieluummin käytän termiä ”pakolaisten vastaanottokriisi”. Silloin kriisin aiheuttaja on Euroopan kyvyttömyys vastaanottaa pakolaisia esimerkiksi kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta ja Euroopan kyvyttömyys reagoida ajoissa lähiympäristössä pakolaisuutta tuottaviin tekijöihin, kuten Syyrian sotaan. Eurooppa on osa kriisiä ja sen tuottamisen prosessia.

Nestemetaforat tuottavat mielikuvia myös siitä, miten aine läpäisee astian tai säiliön reunan tai seinän. Läpäisevät nesteet viittaavat rikkinäiseen, puhkottuun, vuotavaan astiaan tai säiliöön. Nesteet voivat tuhota valumalla ja tihkumalla raoista tai syövyttämällä. Nesteiden tuhovoima korostuu siis kahdessa erilaisessa merkityksessä: yhtäältä nesteet uhkaavat paljoudellaan ja massiivisuudellaan ja toisaalta salakavalalla läpäisevyydellään ja tunkeutumisellaan.

Nestemetaforat tukevat ajattelua, että loogisin ratkaisu määriteltyn ”ongelmaan” (turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten ”paljouteen” ja hallitsemattomaan liikkeeseen) on säiliön eristäminen tilkitsemällä tai patoamalla. Säiliön reunoja on korotettava tai sen seinämiä vahvistettava. Esimerkiksi kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta saapuvien pakolaisten lisääminen merkittävässä määrin ei ollut vakavasti otettavana vaihtoehtona ratkaisujen listalla. Suomi kasvatti vuosina 2014 ja 2015 kiintiötään Syyrian sodan vuoksi 750 pakolaisesta 1 050:een mutta pienensi sen takaisin vuonna 2016.

Nestemetaforat ja visuaalisuus

Mediajulkisuudessa kuvat ja visuaalisuus ovat entistä keskeisemmässä roolissa merkitysten muovaajina. Mediajulkisuuden analyysissä merkitysten rakentumista ei kannata tarkastella vain yhden elementin, esimerkiksi tekstin, varassa¹⁸. Merkitykset rakentuvat, kun me havainnoidessamme yhdistämme toisiinsa viestinnän eri elementtejä – tekstiä, ääntä, kuvaa ja muita visuaalisia elementtejä. Merkitykset rakentuvat havainnoitsijan mielessä näiden eri elementtien yhteisvaikutuksesta. Viestinnän eri muodoilla on omat ominaispiirteensä ja vahvuutensa, joten esimerkiksi äänet ja kuvat voivat omalla tavallaan tuottaa ja vahvistaa edellä mainittuja nestemetaforiin liittyviä merkityksiä ylitrajaisesta liikkuvuudesta. Viestinnässä eri muodot voivat tietenkin tuottaa myös ristiriitaisia tulkintoja: kuva kertoo yhtä ja teksti toista. Käsittelen seuraavassa sitä, miten kuvilla ja visuaalisilla elementeillä tuotetaan ja tuetaan nestemetaforien kaltaisia merkityksiä rajojenlylyksistä ja siirtolaisuudesta.

Luonnonkatastrofeihin liitettäviä metaforia, kuten tulvaa, vyöryä ja virtaa, voidaan visuaalisesti tuottaa kuvaamalla ihmisiä massana, jossa yksilö ja hänen erityisyytensä häviää. Syyskuussa 2015 kuvat sadoista turvapaikanhakijoista kävelemässä moottoritiellä Tanskassa herättivät median ja yleisöjen huomion. Tanska oli keskeyttänyt Saksasta tulevan junaliikenteen, koska Kreikasta maitse matkustaneet siirtolaiset eivät suostuneet poistumaan junista Etelä-Tanskassa ja rekisteröitymään turvapaikanhakijoiksi Tanskassa. He halusivat jatkaa Kööpenhaminaan ja sieltä Ruotsiin turvapaikkaa hakemaan. Ihmiset lähtivät kävelemään moottoritietä kohti Ruotsia.¹⁹ Kuvat tilanteesta on otettu ylhäältä – sillalta tai lennokista – jolloin kuvan kohteena on nimenomaan paljous, massa ihmisiä. Liikkeen suunta on kuvassa keskeinen elementti: he kävelevät kuvaajaa kohti tai kuvaajan ohi – aivan kuin massa vyöryisi tai virtaisi kohti kuvan katsojaa.

Teksti ja muut vihjeet ohjaavat kuvan tulkintaa tiettyyn kehykseen sopivaksi. Vuonna 1989 vastaavat kuvat sadoista itäsaksalaisista ylittämässä Unkarin ja Itävallan rajaa oudoissa paikassa herättivät Länsi-Euroopan mediassa täysin toisenlaisia tunteita. Uhan sijaan kuvat tulkittiin ilona ja vapautena. Itäsaksalaiset pakenivat Unkarin ja Itävallan kautta Länsi-Saksaan.

Vastaavia muita ikonisiksi muodostuneita kuvia ihmismassoista vuonna 2015 ovat kuvat leireistä rautatieasemilla. Budapestin Keletin aseman sisällä ja ulkopuolella leirytyi tuhansia pohjoiseen päin matkalla olleita ihmisiä. New York Times uutisoi vesimetaforaa käyttävällä otsikolla ”Traveling in Europe’s river of migrants”²⁰, että Budapestin asemasta on tullut ”de facto pakolaisleiri”²¹. Kuvissa peittojen alla makaavat ihmiset ovat vallanneet rautatieaseman aulan, ja teltat sekä itse tehdyt katokset ja majat levittäytyvät aseman ulkopuolella kaduille ja teille.

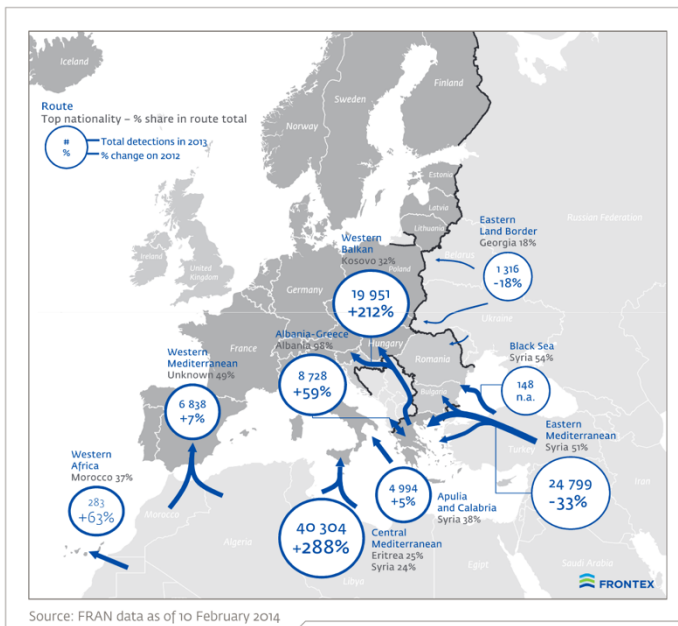
Näissä kuvissa on kontrasti kahden eri kategorian välillä – ihmiset kävelevät moottoritiellä, missä heidän ei oleteta kulkevan, tai leirytyvät asemilla, missä ei pitäisi yöpyä vaan pysyä liikkeessä. Mary Douglasin²² puhtauden ja lian teoriaa seurailleen voisi ajatella, että mielikuva uhasta muodostuu nimenomaan epäjärjestyksestä, ihmisistä liikkeessä tai pysähdyksissä väärässä paikassa. Näissä kuvissa yhdistyvät kahdenlaiset tulkinnat metaforasta ”pakolaisvirta” tai ”pakolaistulva”: yhtäältä massa tulvii kansakunnan reunojen yli, toisaalta salakavala neste valuu ja läpäisee kansakunnan seinämät yllättävistä aukoista.

Kävelevät ihmismassat rajoja ylittämässä ja liikkumassa tai leirytyessä oudoissa paikoissa eivät välttämättä ole sinänsä tulkittavissa uhkakuviksi. Vuonna 2015 Euroopan valtasi myös ”*willkommenskultur*”, humanitaarista apua ja ystävällisyyttä korostava kansalaisliike. Eri puolilla Eurooppaa ihmiset kutsuivat turvapaikanhakijoita koteihinsa ja auttoivat kuljetuksissa ja ruokahuollossa. He kohtasivat yksilöitä massojen sijaan.

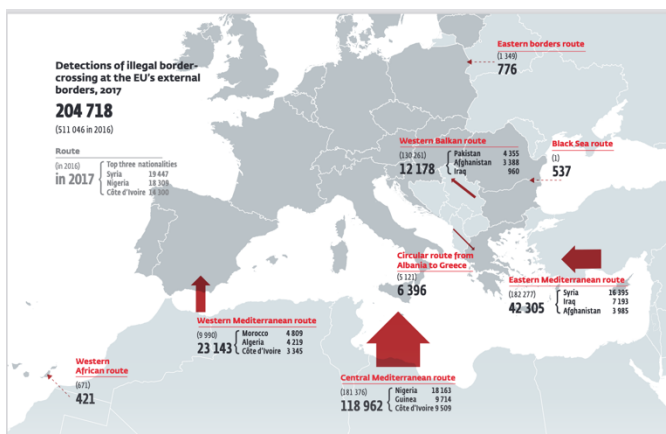
Kuvat ihmisistä leirytyneinä massoittain asemilla tai kääriytyneinä avaruuspeitteisiin satamissa ja laivoissa voivat herättää myös myötätunnon ja solidaarisuuden tunteita. Solidaarisuus kuitenkin kytkeytyy auttajan omaan identiteettiin ja positioon. Kaarina Nikunen²³ erittelee kolmenlaisia solidaarisuuden säikeitä. Ensinnäkin solidaarisuus voi kummuta kapitalismin rakenteita vastustavasta globaalista sosiaalisesta liikehdinnästä, kuten työläisliikkeestä, feminismistä ja ympäristöliikkeestä. Toiseksi taustalla voi olla humanitaarisuus, joka perustuu käsitykseen yhteisestä jaetusta ihmisyydestä. Kolmanneksi kaikilla uskonnoilla on opetuksissaan solidaarisuuden ajatuksia. Kristillisessä perinteessä se näyttäytyy tasa-arvona Jumalan silmien edessä ja lähimmäisenrakkautena. Solidaarisuus pyrkii tasa-arvoon auttajan ja autettavan välillä, mutta toteutuakseen se vaatii valtakysymyksen ja auttajan position avointa tarkastelua. Esimerkiksi, vaikka humanitarismi perustuu yhteiseen inhimillisyyteen, siinä auttajan ja autettavan välille muodostuu valtasuhde – toisella on varaa ja mahdollisuus auttaa. Silloin helposti muodostuu oletus, että autettavan on oltava ”sopiva” avun kohteeksi ja kiitollinen saamastaan avusta²⁴.

Liisa Malkki²⁵ on käyttänyt termejä ”anonyymi ruumiillisuus” (*anonymous corporeality*) ja ”ihmisyyden meri” (*sea of humanity*) teoretisoidessaan pakolaisleirien kuvastoa. Pakolaisleirit kuvataan usein nimettömänä ihmismassana. Pakolaiset ovat nimetöntä biologisten ruumiiden massaa vailla yksilöllisyyttä ja sosiaalista elämää. Heikkouden ja haavoittuvuuden massa voi tuottaa katsojassa säälin tunteita. Kärsimyksen massiivisuus on kuitenkin niin valtava, että se lamaannuttaa katsojan.

Yksi yleinen tapa visualisoida siirtolaisuutta ja liikkuvuutta mediajulkisuudessa on kartat, jotka kuvien tavoin voivat tukea teksteissä esitettyjä nestemetaforia. Kartoissa, joissa kuvataan ilman papereita liikkuvien ihmisten reittejä Euroopan ulko- ja sisärajojen yli, toistuvat nuolet, jotka osoittavat etelästä pohjoiseen ja idästä länteen. Euroopan unionin rajaturvallisuusvirasto Frontex on yksi toimijoista, joka säännöllisesti tuottaa karttoja ja määrällistä tietoa ilman lupaa rajoja ylittävien ihmisten liikkeistä²⁶. Frontexin tuottama aineisto on journalisteille rutiinilähde, jolloin sen tavoilla esittää rajoja ja rajanylityksiä on erityistä painoarvoa. Frontex tuottaa vuosittain riskianalyysin, jossa kartat toistuvat graafisena elementtinä ja tiedon tuottamisen ja visualisoinnin keinona. Analyysiraportissa on joka vuosi kartta, joka kuvaa ”laittomien rajanylitysten havaintoja” (*detections of illegal border-crossings*)²⁷. Kartassa Euroopan ulkorajat on vahvistettu paksummalla mustalla viivalla: katsojalle välittyy selkeästi, missä Euroopan säiliön laidat ovat – missä Eurooppa alkaa ja mihin se päättyy.

Detections of illegal border-crossing in 2013 with percentage change on 2012 by route and top nationality detected, Frontex (2014, 33)

Detections of illegal border-crossing at the EU's external borders, 2017, Frontex (2018, 18)

Rajojen yli suuntautuvaa liikettä kuvataan näissä kartoissa nuolilla. Vuosina 2014–2019 riskianalyseissä on käytetty kahdenlaista graafista esitystapaa. Vuosina 2014 ja 2015 etelästä ja idästä Eurooppaan suuntautuvaa liikettä kuvaavat useat nuolet²⁸. Pääreitit on nimetty karttaan (esimerkiksi keskinen Välimeri, Länsi-Balkanin reitti jne.), ja kunkin reitin kohdalla liikkeen määrällistä volyyymiä kuvaa ympyrä, jonka sisällä on lukumäärä edellisvuoden ylityksistä sillä reitillä ja prosentuaalinen nousu tai lasku edellisvuoteen verrattuna. Ympyrän koko on sitä suurempi, mitä useampi ihminen rajan on ylittänyt. Vuosina 2016–2019 kartta ja reitit ovat pysyneet samoina mutta liikettä ja sen suuruutta kuvataan vain nuolella: sitä paksumpi nuoli, mitä enemmän rajanylittäneitä on ollut²⁹. Lukumäärät ja prosentit on merkitty nuolen viereen.

Paksuimmat nuolet ja ympyrät ovat Egeanmerellä ja Välimeren keskikohdalla. Visualisointi tuottaa mielikuvaa Euroopasta säiliönä, jossa on muutama isompi reikä ja useampia pienempiä reikiä. Suorat

Eurooppaan kohdistuvat nuolet näyttävät uhkaavilta, invaasiolta, tunkeutumiselta. Nuolet osoittavat, mistä ulkopuolinen aines pääsee imeytymään tai tunkeutumaan säiliön sisälle. Tästä näkökulmasta katsottuna säiliö näyttää yhtenäiseltä ja riidattomalta kokonaisuudelta, jota ulkopuolinen aines uhkaa. Kartat antavat mielikuvan, että eurooppalaisella rajapolitiikalla pystyttäisiin hallitsemaan siirtolaisuutta ja ratkaisemaan ongelmia. Reikä säiliön pohjassa voitaisiin vain tukkia.

Määrällisen datan visualisointi vaikuttaa objektiiviselta ja neutraalilta, mutta näillä kartoilla tullaan tuottaneeksi mielikuvaa Euroopasta säiliönä ja muuttoliikkeestä uhkaavana virtana ja tunkeutumisena. Kartat sinänsä ovat tyyppinen visuaalinen elementti journalismissa, sillä niiden avulla voidaan hahmottaa asioita ja prosesseja yksinkertaisesti. Samalla tuotetaan ymmärrystä paikasta ja käsitystä siitä, missä ”me” olemme³⁰. Frontexin kartoissa kukin jäsenmaa ja sen rajat on piirretty erikseen, mutta yhteinen ulkoraja tulee esiin ulkopuolisen alueen erilaisena värityksenä. Kartta tuottaa siten kollektiivista identiteettiä Euroopasta, ja symbolista rajaa Euroopalle.

Lajityyppinä, genrenä, kartat ovat ihmisille tuttuja ja luotettavia viestinnän muotoja. Vaikka ne vakuuttavat ja vaikuttavat todenmukaisilta lajityypin takaamalla auktoriteetilla, kartat ovat silti esittämisen tapoja, representaatioita. Samoin kuin kuva tai teksti ne kehystävät tietyllä tavalla ilmiötä, jota ne esittävät. Nämä esitystavat myös kutsuvat yleisöjä reagoimaan viestiin tietyllä tavalla. Kartat etäännyttävät, ne eivät tule varsinaisesti ”iholle”. Kartat tuntuvat neutraaleilta, ”faktalta”. Kartat eivät silti ole välttämättä herättämättä tunteita. Siirtolaisuutta kuvaavien karttojen analyysissaan Paul Adams³¹ toteaa, että visuaalisesti nuolet resonovat säätiloja kuvaavien karttojen kanssa ja siten voivat laukaista samanlaisia tunteita ja reaktioita kuin ennustukset myrskyistä, esimerkiksi pelkoa. Uhkaavaa myrskyä vastaan täytyy suojautua.

Frontexin kartoissa olevat nuolet tuottavat myös mielikuvan siitä, että ihmisten kulku on yksisuuntaista, jatkuvaa liikkeellä oloa, ”virtaa”. Karttojen lajityypillinen tehtävä on tuottaa järjestystä, mutta ne tuottavat sitä tietyistä näkökulmista³². Järjestys tai näkökulma, jonka kartta tuottaa, on valintojen tulosta, ja siten se jättää havaintojen ulkopuolelle aina jotakin. Näihin visuaalisiin käsityksiin eivät mahdu siirtolaismatkojen tyyppilliset kulkureitit ja -suunnat. Matkoilla on usein pysähdyksiä (kidnappauksia, sairauksia, pidättämistä, rahan odottamista ja hankintaa, veneen ajelehtimistä merellä), kiertoreittejä ja edestakaisin menemistä. Erilaisia käännöstyömuotoja tulee vastaan jo ennen Euroopan rajaa. Välimerellä Euroopan unionin tukema Libyan ”rajavartiosto” saattaa pelastaa siirtolaisten veneen ja viedä matkustajat Libyan pidätyskeskuksiin, joista heidät voidaan myydä orjatyövoimaksi ja niin edelleen³³. Suorat nuolet ovat kuvaavinaan siirtolaisten liikkeitä, mutta ne eivät perustu siirtolaisten kokemukseen. Ne perustuvat eurooppalaiseen hallinnan katseeseen, joka ei näe yksilöitä eikä heidän motiivejaan ja yksittäisiä elämänkohtaloitaan.

Vaihtoehtoinen visuaalisuus – toisenlaiset kartat

Taiteilijat, aktivistit ja tutkijat ovat visualisoineet karttoja ja rajanvetoja toisin. Kun Frontexin katse perustuu eurosentriseen pelkoon rajojen vuotamisesta, näissä vaihtoehtoisissa tavoissa kartoittaa rajanylityksiä on kyse vastakatseesta tai Lorenzo Pezzanin ja Charles Hellerin termein ”tottelemattomasta katseesta” (*disobedient gaze*)³⁴. Tottelemattomaan katseeseen perustuvan kartan tehtävänä ei siis ole tuoda näkyväksi tai visualisoida määrällisesti ”laittomia rajanylityksiä”. Tämä on se, mitä hallitseva järjestelmä, kuten Frontex, tekee. Vaikka tottelemattomassa politiikassa käytetään samaa lajityyppiä – karttaa – se välittää toisenlaista katsetta ja tietoa.

Pezzanin ja Hellerin menetelmä tottelemattomaan katseeseen on rikostekninen arkkitehtuuri (*Forensic Architecture*). He hyödyntävät valvonta- ja tarkkailudataa mutta lukevat sitä vastakarvaan niin, että rajaa tuottavan hallinnon – Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden – rakenteellinen väkivalta tulee näkyville. Heidän karttansa eivät kehystä ongelmaksi siirtolaisuutta ja rajanylitystä ilman lupaa. Ne kehystävät ongelmaksi rajan kuolemanvaarallisuuden ja Euroopan hallitusten, Euroopan unionin ja näiden instituutioiden roolin kuolemaa tuottavassa järjestelmässä. He esimerkiksi ovat yhdistäneet valvontateknistä tietoa, siirtolaisten haastatteluja ja merivirtauksia käsittelevää tietoa ja osoittaneet, että eurooppalaiset rajaa valvovat toimijat havaitsivat 27.3.2011 Tripolista Libyasta kohti Italiaa lähteneen siirtolaisia kuljettaneen aluksen merihädän mutta jättivät pelastamatta ihmisiä. Alus ajautui kahden viikon kuluttua Libyan rannikolle, jolloin 72 matkustajasta enää 11 oli hengissä. Rikosteknisen selvitystyön tulos on audiovisuaalinen teos ”Liquid Traces – the Left-to-die-boat case”³⁵, jossa Pezzani ja Heller tekevät karttojen ja eri lähteistä kerätyn tiedon avulla rekonstruktion kuolemaan johtaneesta tapahtumasta. Rekonstruktio visualisoidaan kartalla näkyvänä liikkeenä.

Pezzani ja Heller korostavat, että meriveteen ei jää samalla tavalla jälkiä rikostutkijalle kuin maalle voi jäädä. Vesi ei viesti jälkeenpäin, mitä merellä on tapahtunut: tilanteilla ei ole silminnäkijöitä. Meri valvottuna rajana on erityinen juuri siksi, että se on valtava alue, joka on enimmäkseen kansalaisten ja julkisen katseen ulottumattomissa. Rajan väkivaltaisuus on siis usein näkymätöntä. Valtaosa rajalla hukkuneista siirtolaisista ei jätä kuolemastaan mitään, vaan he katoavat aaltoihin. Rajaa tuottava järjestelmä on valjastanut meren tappajaksi, mutta kun vesi tappaa, kukaan ei näytä olevan vastuussa. Maurizio Albahari kutsuu tätä rakenteellista väkivaltaa ”rauhanajan rikoksiksi” (*crimes of peace*)³⁶. Rikokset ovat ”hallinnollista, poliittista ja ideologista työtä, jolla ylläpidetään epävakaa järjestelmää, joka on väkivaltainen, epäoikeudenmukainen ja eriarvoinen”³⁷.

Liquid traces -videolla olevissa kartoissa piirtyy monimutkainen ja sekava sarja liikettä: valvontalentokoneiden, sota-alusten ja kauppalaivojen kulku sekä siirtolasia kuljettaneen veneen mutkikas ja edestakainen ajelehtiminen aalloilla. Tätä sekavaa taustaa vasten Frontexin yksisuuntaiset nuolet näyttäytyvät epärealistisina yksinkertaistuksina. Luotettavana faktana esitetyt Frontexin viranomaistiedotteissa olevat kartat tuottavat yleistäessään epätarkkaa tietoa ja jopa vääristävät käsitystä liikkeestä rajalla.

Vastaava monimutkaisuus tulee esiin brittiläis-eritrealaisen kuvataiteilijan Aida Silvestrin teoksessa "Even this will pass" ('Jopa tämä menee ohi')³⁸. Teos koostuu yhdeksästä epätarkasta valokuvamuotokuvasta, joihin Silvestri on kirjoittanut kuvaamansa henkilön pakomatkan Eritreasta Britanniaan. Teostaan varten hän haastatteli Britanniassa oleskelevia eritrealaisia heidän kokemuksistaan. Lontoon Autograph galleriassa (12.3.–26.4.2014) Silvestri asetti kunkin muotokuvateoksen viereen kehystetyn runon, joka pohjautui henkilön haastatteluun. Epätarkkuus tuottaa abstraktin muotokuvan, joten teos suojelee henkilön identiteettiä ja yksityisyyttä. Kuvan päälle kirjailtu reitti on kullakin yksilöllinen, eikä reitti ole nuoli vaan herkästi polveileva viiva: pysähdykset, kiertoreitit, paluut ja siksakit tekevät "kartoista" inhimillisen ja yksilöllisen. Kääntymisiä ja pysähdyksiä on kartoilla useita. Tämä paljastaa sen, että Välimeri ja Euroopan ulkoraja on yksi monista rajoista Eritrean ja Lontoon välillä. Visuaalisuus haastaa Frontexin tuottaman käsityksen massana liikkuvasta säiliötä syövyttävästä voimasta ja paljastaa sen, miten rajanylitykset ovat monimutkaisia ja yksilöllisiä.

Rehsom, Even this will pass, Aida Silvestri.³⁹

Muotokuvan päälle kirjailtu matkareitti tuo mieleen arven, erityisesti kun teosta tulkitsee haastatteluiden pohjalta kirjoitettujen runollisten tekstien yhteydessä.

”They are dropping from the lorry ... they drop like flies.

One... Two... Three...

Seven in total.

They don't get the burial that they deserved.

I am smuggling myself into a container.

A container full of goods ... a beer and furniture container.

I am detained.

I am free.”

Rehsom, 2013.⁴⁰

Renée Mussai⁴¹ kertoo näyttelyn katalogissa, että kirjailu korostaa matkan traumaattisuutta. Matka on haava. Yhtäältä neula ja lanka valokuvan pinnassa haavoittaa, mutta toisaalta sen voi tulkita parantavaksi parsimiseksi. Haava parannetaan neulomalla se umpeen.⁴²

Pezzanin ja Hellerin sekä Silvestrin tavat työstää karttoja tekevät näkyväksi Frontexin karttojen yksiulotteisuuden ja pinnallisuuden. Frontexin kartat häivyttävät sen, miten rajoilla koetut tapahtumat ja tunteet ovat yksilöllisiä, sekä sen, miten tuotettu raja (ja rajaaminen tekemistä kuvaavana toimintana) on kuolemanvaarallinen. Frontexin kartat eivät tee näkyväksi uhkaa ja vaaraa, jotka kohdistuvat rajaa ylittävään siirtolaiseen.

2000-luvun alussa kansalaisjärjestö Migreurop tuotti toisenlaista kartastoa Euroopasta visualisoimalla Euroopan rajoilla tapahtuneet kuolemantapaukset karttojen avulla. Niitä julkaistiin Le Monde Diplomatiquessa ja aktivistijulkaisuissa⁴³. Nämä kartat olivat samanaikaisesti tuttuja ja outoja. Lomamatkoilta tutut paikat, kuten Kanariansaaret, Kreikan saaret, Malta ja Sisilia, erottuivat isompien ympyröiden lähellä.

Kartassa ei kuvata liikettä rajan yli vaan Euroopan rajaamisen aikaansaamaa pysähdystä, elämän pääte pistettä. Olivier Clochardin ja Philippe Rekacewiczin⁴⁴ kartalla on ympyröitä, joiden koko kuvaa Euroopan rajoilla tapahtuneiden kuolemantapausten suuruusluokan. Kun Frontexin kartassa ympyrä on sitä

suurempi, mitä useampi rajan on ylittänyt, näissä kartoissa ympyrä on sitä suurempi, mitä useampi on menettänyt rajalla henkensä.

Kuten Frontexin kartoista myös Migreuropin kartoista muodostuu käsitys Euroopasta säiliönä, sillä isommat ympyrät asettuvat Välimerelle helminauhaksi. Mutta sen sijaan, että tällä esitettäisiin ulkopuolelta tulevan nesteen siivilöitymistä säiliön sisälle, pallukat näyttävät paiseilta säiliön reunassa. Kartan voi tulkita kritiikiksi sille, miten ”Eurooppaa” tuotetaan, miten säiliö tuotetaan ja miten se yritetään pitää tiiviinä ja kokonaisena. Migreuropin kartassa ongelman voi tulkita olevan säiliön sisällä eikä sen ulkopuolella, toisin kuin Frontexin kartoissa. Migreuropin kartat haastavat ja kyseenalaistavat ~~tyypillisesti~~ mediassa toistetut Frontexin ja kansallisten rajatoimijoiden tuottamat kartat, joissa Eurooppaan kohdistuvien nuolien liike vaikuttaa kontrolloimattomalta, yksisuuntaiselta ja uhkaavalta.

Migreuropin kartat perustuvat United for Intercultural Action -aktivistiverkoston tuottamaan kuolemanlistaan (*List of Death*). 2000-luvun alkuvuosina verkosto alkoi laskea siirtolaisten kuolemia Euroopan rajoilla tuodakseen kriittisesti esiin julkisuudessa Euroopan Schengen-alueen rajaamisen inhimillisiä seurauksia. Silloin tietous Euroopan rajojen kuolemanvaarallisuudesta ei ollut valtajulkisuudessa esillä. Kuolemien laskeminen oli kriittisten aktivistien keino todentaa ilmiö, tehdä se näkyväksi ja kyseenalaistaa totut representaatiot rajoista. Kartat olivat yksi visuaalinen keino ”kriittisessä maahanmuuttopolitiikan maantieteessä”⁴⁵.

Eurooppalainen valtajulkisuus havahtui kuitenkin viimeistään lokakuussa 2013 Välimeren siirtolaiskuolemiin, kun Lampedusan saaren edustalla tapahtui sodanjälkeisen Italian suurin merionnettomuus. Ainakin 366 pääasiassa eritrealaista pakolaista kuoli. Lampedusan turman jälkeen vuonna 2013 näytti yhtäkkiä siltä, että eurooppalaiset hallitukset eivät ainakaan vältelleet puhumasta siirtolaiskuolemista. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM, joka saa rahoituksensa nimenomaan hallituksilta, alkoi vuonna 2014 julkaista maailmanlaajuisesti eri raja-alueilta kerättyjä lukumääriä kuolemista ja kadonneista.

IOM:n kartat ja niillä kuolemia osoittavat erikokoiset ympyrät käyttävät samaa ideaa kuin Migreuropin kartat. Onkin erikoista, miten helposti ja ongelmattomasti IOM:n taustalla olevat valtiot, jotka tuottavat kuolemanvaarallista rajaa, suhtautuvat kuoleman määrälliseen esittämiseen. Onko siirtolaiskuolema Euroopan rajoilla normalisoitunut ikäväksi mutta välttämättömäksi Euroopan integraation sivutuotteeksi?

Vaikka siirtolaiskuolemat tapahtuvat Euroopassa, ”meidän merellämme” (*mare nostrum*), kuten esimerkiksi italialaiset kansanedustajat aiheesta puhuvat, ne eivät kuitenkaan kosketa ”meitä”. Kuolema ei ole riski ”meille”, vaan se voidaan rajata koskemaan vain muita, jotka eivät kuulu ”tänne”. Veneillä pakenevien

ihmisten arvoa ei nähdä – kuolemaa ei ole (elämän menettämisen merkityksessä), koska hukkuneiden ei tiedetä eläneenkään. Ihmisyyden väheksymisen lisäksi tällainen eronteko sulkee silmänsä siltä, että useat Välimeren ylittäjät pyrkivät perheenjäsentensä luokse tai tulevat entisistä siirtomaista. Euroopassa pohdinta siitä, kuka kuuluu ”tänne” ja keitä ”me” olemme, on siis hyvin toispuolista. Toisin sanoen liike, jota etelästä Eurooppaan osoittavat nuolet kuvaavat – yksipuolinen ja yksisuuntainen – vähättelee myös näitä historiallisia suhteita ja yllirajaisia ihmissuhteita.

Vaikka 2000-luvun alussa kuoleman esittäminen kartoilla kritisoi rajoja, nyt rajan tuottamisen konteksti on muuttunut. IOM:n kuolemaa kuvaavat kartat ja Frontexin uhkaavat nuolet asettuvat saman Euroopan rajavalvonnan diskurssiin. Kun ”virrat” ja ”säiliössä” todetut reiät selitetään rikolliseksi toiminnaksi, salakuljettajien häikäilemättömän hyväksikäytön tuloksiksi, voidaan unohtaa ne syyt, joita ihmiset pakenevat, ja heidän oikeutensa hakea turvapaikkaa. Kuolemien selittäminen salakuljettajien tarkoituksellisena kuolemantuottamisena tarjoaa Euroopalle identiteettiposition, jossa yhdistyvät turvallistaminen ja humanitarismi. Dokumentoimaton siirtolaisuus (salakuljetus) on uhka, jota Eurooppa torjuu, mutta siirtolaiset voidaan samanaikaisesti nähdä haavoittuneina uhreina, joita eurooppalaiset voivat yhtäaikaaisesti torjua ja pelastaa. Eurooppa voi näyttäytyä vahvana ja hyväsydämisenä, humanitaarisena toimijana mutta samaan aikaan käydä sota salakuljettajia vastaan.

Siirtolaiskuolemien määrittely Euroopassa on kuitenkin kiistanalainen. Osa eurooppalaisista näkee kuoleman rikoksena, jossa heidän hallituksensa ovat mukana. Kansalaisjärjestöt ovat pelastaneet vuodesta 2014 lähtien ihmisiä Välimerellä, vaikkakin Italia ja Malta ovat kieltäytyneet varsinkin vuodesta 2018 lähtien vastaanottamasta pelastusaluksia satamiinsa. Italian Giuseppe Conten oikeistohallitus kriminalisoi pelastusoperaatiot ja kansalaistensa avunannon rajoilla.

Määrällinen tieto on luonut illuusion siitä, että eurooppalaisella rajapolitiikalla pystyttäisiin hallitsemaan siirtolaisuutta. Kun Euroopan unioni antoi Turkille rahaa ja viisumimyönnytyksiä vuonna 2016, vastapalvelukseksi Turkki kiristi valvontaa rajoillaan ja kuolemat Egeanmerellä vähenivät. Kun Euroopan unioni ja Italia tekivät diilejä libyalaisien kanssa, Euroopan meripelastusalueella (SAR) tapahtuneet kuolemat vähenivät. Tästä tiukennetusta rajapolitiikasta seurannut kärsimys jää mittaamisen ulkopuolelle: se ei tapahdu ”meillä” vaan muualla. Hukkumiset Libyan rannikolla ovat lisääntyneet.

Kuoleman esittäminen määrällisesti on ongelmallista, sillä numerot etäännyttävät ja niitä on vaikea käsittää. Luvut desinfiioivat kuoleman. Jennifer Hyndman⁴⁶, on kirjoittanut kuoleman määrällistämistä Irakin sodan yhteydessä. Hän väittää, että mittaaminen ei pysty kuvaamaan elämän tuhoutumista. Numeraalinen tieto muuttaa käsityksen kuolemasta helposti abstraktiksi ja epäinhimilliseksi. ”Metodologia on yhtä kiistanalainen kuin itse kuolemat”⁴⁷. Etäännyttävä ja desinfiioiva katse kuolemaan poistaa sodan – ja

tässä tapauksessa rajaamisen – inhimilliset seuraukset. Myös Martina Tazzioli⁴⁸ on kritisoinut Euroopan unionin rajoilla sattuneiden kuolemien ymmärtämistä määrällisesti, koska se vahvistaa hallinnallista katsetta rajaan tuottaen käsityksen, että rajakuolemat ja rajaamisen tuottama kärsimys on ratkaistavissa hallinnon ja kontrollin keinoilla.

Lopuksi

Siirtolaisuutta koskeva tieto ja tapa esittää tietoa muokkaavat siirtolaisuuspolitiikkaa. Siis se, millaista tietoa tuotetaan ja miten se esitetään, vaikuttaa siihen, millaista politiikkaa siirtolaisuuteen kohdistetaan. Myös metaforat muovaavat ymmärrystämme muuttoliikkeistä. Rajanylitysten ja rajakuolemien ymmärtäminen määrällisen tiedon avulla on ongelmallista erityisesti siksi, että se on hallitseva tapa tuottaa tietoa näistä ilmiöistä. Vaikka määrällinen tieto on tärkeää, se ei yksistään riitä ymmärtämään ilmiötä. Olen tässä artikkelissa nostanut esiin kaksi tapaa käsitellä rajaamista vaihtoehtoisesti yksityiskohtiin keskittyen: rikosteknisen tottelemattoman katseen visualisoinnin kartan avulla ja mutkittelevan yksilöllisen reitin esittämisen kirjailtuna viivana. Molemmilla tavoilla pyritään ymmärtämään ilmiötä syvällisesti ja yksityiskohtiin kiinnittyen. Niissä kohdennetaan kriittinen katse yksittäiseen – yksittäiseen siirtolaisia kuljettaneen veneen heitteillejättöön ja yksittäisiin kokemuksiin rajanylityksistä. Sekä Pezzani ja Heller että Silvestri ovat kohdentaneet tottelemattoman katseensa erityiseen ja siten tuottaneet tietoa ja ymmärrystä, joka menee syvemmälle ja analysoi ilmiötä moniulotteisemmin kuin määrällinen tieto.

Rajanylityksiä tarkastellaan viranomaisten ja median tuottamassa aineistossa usein karttojen avulla. Ne tulevat tukeneeksi luonnonkatastrofeihin liitettyjä kielellisiä metaforia: tulvaa, virtaa ja vyöryä. Olen tässä artikkelissa nostanut esiin tämän tiedontuottamisen ongelmia. Kartat lajityyppinä tuottavat määrällisen tiedon tapaan mielikuvan täsmällisestä, asiallisesta ja neutraalista näkökulmasta. Ne ovat kuitenkin representaatioita, jotka kutsuvat tulkitsemaan ilmiötä tietyllä tavalla toisten näkökulmien kustannuksella. Kartat, joissa ihmisten liike rajojen yli kuvataan nuolilla, tuottavat käsityksiä invaasiosta, tulvasta ja väärän aineksen tihkumisesta Euroopan säiliön sisälle. Kartat tukevat kehystä, jossa turvapaikanhakijat ja pakolaiset nähdään uhkana. Kartta sinänsä, lajityyppinä, voi kuitenkin taipua myös tottelemattomaan katseeseen, kuten esimerkit vaihtoehtoisesta representaatiosta osoittavat. Silvestrin herkätkä kirjoittavat tuovat näkyväksi matkareittien erityisyyden ja monimutkaisuuden ja välittävät rajanylityksen traumaattisen kokemuksen ja mahdollisuuden selvittää siitä. Migreuropin kartat muistuttavat Frontexin karttojen visuaalista ilmettä, mutta ne painottavat rajan väkivaltaisuutta ylitysten sijaan. Samoin Pezzanin ja Hellerin teos perustuu siihen, että karttaa ja valvontatietoa käytetään rajan rakenteellisen väkivallan näkyväksi tekemiseen.

Ilmiön tarkasteleminen toisin on osoittautunut oivaksi tavaksi kyseenalaistaa totutuksi tulleita käsityksiä rajanylityksistä. Luonnonvoimiin ja -katastrofeihin liitetyt metaforat, kuten pakolaisvirta, -tulva ja -vyöry, ovat piintyneet osaksi mediajulkisuuden normaalia kielenkäyttöä. Termit vaikuttavat neutraaleilta. Niillä kuitenkin tuotetaan kollektiivista identiteettiä ja eroa ”meihin” ja ”muihin”. Kielikuvat muuttavat ”toisen” abstraktiksi massaksi, joka uhkaa ”meidän” järjestystämme ja turvallisuuttamme. Vaikka surkeaksi kuvattu massa herättäisikin säälin tunteita ja halun auttaa, jatkuva virta ja loputon tulva väsyttävät. Luonnonkatastrofeihin viittaavat metaforat häivyttävät ihmisen yksilöllisyyden ja erityisyyden, eikä ilman kohtaamista voi tuntee empatiaa, asettua tasa-arvoisesti suhteessa toiseen ja toimia solidaarisesti.

Lähteet

ADAMS, PAUL (2018) Migration Maps with the News, *Journalism Studies* 19:4, 527–547.

ALBAHARI, MAURIZIO (2015) *Crimes of Peace: Mediterranean Migrations at the World's Deadliest Border*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

AMNESTY (2018) Human rights in Libya: review of 2018, www.amnesty.org/en/documents/mde19/9919/2019/en/ (haettu 5.10.2019).

BLOMQVIST, OUTI (1995) Mustien on määrä viipyä Valkealassa enintään kuukauden. Pakolaiset suomalaisissa sanomalehdissä. Jyrki Kalliokoski (toim.) *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

CHARTERIS-BLACK, JONATHAN (2006) Britain as a container: Immigration metaphors in the 2005 election campaign. *Discourse & Society* 17:5, 563–581.

CLOCHARD, OLIVIER (2009) *Atlas des migrants en Europe*. Paris: Réseau Migreurop.

CLOCHARD, OLIVIER & REKACEWICZ, PHILIPPE (2006) Des morts par milliers aux portes de l'Europe, *le Monde Diplomatique*, www.monde-diplomatique.fr/cartes/mortsauxfrontieres (haettu 26.8.2019).

DHALIWAL, SUKHWANT & FORKERT, KIRSTEN (2016) Deserving and undeserving migrants. *Soundings: A journal of politics and culture* 61, 49–61.

DOUGLAS, MARY (2010) *Puhtaus ja vaara: ritualistisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino.

EBERL, JAKOB-MORITZ YM. (2018) The European media discourse on immigration and its effects: a literature review, *Annals of the International Communication Association*,17, www.researchgate.net/publication/326272166_The_European_media_discourse_on_immigration_and_its_effects_a_literature_review (haettu 26.8.2019).

EL REFAIE, ELISABETH (2001) Metaphors we discriminate by: Naturalized themes in Austrian newspaper articles about asylum seekers. *Journal of Sociolinguistics* 5:3, 352–371.

FRONTEX (2014) Frontex Annual Risk Analysis, Varsova: Frontex. frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2014.pdf (haettu 12.8.2019).

FRONTEX (2015) Frontex Annual Risk Analysis, Varsova: Frontex. frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf (haettu 12.8.2019).

FRONTEX (2016) Frontex Annual Risk Analysis, Varsova: Frontex. frontex.europa.eu/publications/ara-2016-EZGrEA (haettu 12.8.2019).

FRONTEX (2017) Frontex Annual Risk Analysis, Varsova: Frontex. frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf (haettu 12.8.2019).

FRONTEX (2018) Frontex Annual Risk Analysis, Varsova: Frontex. frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf (haettu 12.8.2019).

FRONTEX (2019) Frontex Annual Risk Analysis, Varsova: Frontex. frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2020.pdf (haettu 22.12.2020).

GREUSSING, ESTHER & BOOMGAARDEN, HAJO G. (2017) Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 43:11, 1749–1774.

GUTSCHE, ROBERT. E. JR (2014) News place-making: applying 'mental mapping' to explore the journalistic interpretive community. *Visual Communication* 13:4, 487–510.

HAAVISTO, CAMILLA (2004) Etniska minoriteter och etnicitets frågor i Hufvudstadsbladet och Vasabladet. Mediemonitoreringens resultat från perioderna september–oktober 1999, 2001 och 2002. Rapporter och diskussionsinlägg 4/2004. Helsinki: CEREN.

- HARTOCOLLIS, ANEMONA (2015) Traveling in Europe's River of Migrants, *New York Times* 2.9.2015.
www.nytimes.com/interactive/projects/cp/reporters-notebook/migrants/budapest-s-keleti-train-station-has-become-a-de-facto-refugee-camp (haettu 2.4.2019).
- HORSTI, KARINA (2005) *Vierauden rajat: monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- HORSTI, KARINA (2008) Europeanization of public debate. Swedish and Finnish news on African migration to Spain. *Javnost – the Public* 15:4, 41–54.
- HORSTI, KARINA (2013) De-ethnicized victims: Mediatized advocacy for asylum seekers. *Journalism: Theory, Practice & Criticism* 14:1, 78–95.
- HORSTI, KARINA & PELLANDER, SAARA (2015) Conditions of cultural citizenship: Intersections of gender, race and age in public debates on family migration. *Citizenship Studies* 19:6–7, 751–767.
- HYNDMAN, JENNIFER (2007) Feminist geopolitics revisited: Body counts in Iraq, *The Professional Geographer* 59:1, 35–46.
- KRESS, GÜNTHER (2010) *Multimodality. A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge.
- KRYZANOWSKI, MICHAL; TRIANDAFYLIDOU, ANNA & WODAK, RUTH (2018) The Mediatization and the Politicization of the “Refugee Crisis” in Europe, *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16:1–2, 1–14
- LAKOFF, GEORGE & JOHNSON, MARK (1980) *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- MALKKI, LIISA (1996) Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology* 11:3, 377–404.
- MUSSAI, RENÉE (2014) Of ghostly apparitions and insurgent image-operations, *Even this will pass – näyttelykatalogi*, London: Roman Road and Autograph ABP, 4–10.
- NIKUNEN, KAARINA (2018) *Media Solidarities: Emotions, Power and Justice*. London: Sage.

- OLWIG, KENNETH (2008) Performing on the landscape versus doing landscape: preambulatory practice, sight and the sense of belonging. Teoksessa Tim Ingold & J. L. Vergunst (toim.) *Ways of Walking. Ethnography and Practice on Foot*. Aldershot: Ashgate, 81–91.
- PEZZANI, LORENZO & HELLER, CHARLES (2012) Liquid Traces, video. forensic-architecture.org/investigation/the-left-to-die-boat (haettu 8.4.2019).
- PEZZANI, LORENZO & HELLER, CHARLES (2013) A disobedient gaze: strategic interventions in the knowledge(s) of maritime borders, *Postcolonial Studies* 16:3, 289–298.
- PIETIKÄINEN, SARI (2000) *Discourses of Differentiation: Ethnic Representations in Newspaper Texts*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PRUITT, LESLEY J. (2019) Closed due to 'flooding'? UK media representations of refugees and migrants in 2015–2016 – creating a crisis of borders. *The British Journal of Politics and International Relations* 21:2, 383–402.
- RAITILA, PENTTI (2002) *Etniset aiheet, vähemmistöt ja niiden suhteet suomalaisessa journalismissa vuonna 2000*. Tampere: Journalistiliitto / Tampereen yliopistopaino.
- SILVESTRI, AIDA (2014) Even this will pass, näyttely 12.3.–26.4.2014, Autograph ABP, Lontoo.
- TAZZIOLI, MARTINA (2015) The politics of counting and the scene of rescue, *Radical Philosophy* RP 192, July/August, www.radicalphilosophyarchive.com/commentary/the-politics-of-counting-and-the-scene-of-rescue (haettu 23.9.2018).
- TRIULZI, ALESSANDRO (2016) Working with migrants' memories in Italy: The Lampedusa dump. *Crossings: Journal of Migration & Culture* 7:2, 149–163.
- TÖYRYLÄ, KATRIINA (2015) Tanska keskeytti junaliikenteen Saksasta – sadat turvapaikanhakijat pyrkivät kohti Ruotsia. Yle Uutiset, 9.9.2015.
- URQUIO SANCHEZ, IGNACIO & BLACK, JULIA (2017) Europe and the Mediterranean: Improving Data on Missing Migrants. Teoksessa Frank Laczko, Ann Singleton & Julia Black (toim.) *Fatal Journeys*, volume 3, part 2. Geneva: International Organisation for Migration (IOM), 99–120.
- VAN GORP, BALDWIN (2005) Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue. *European Journal of Communication* 20:4, 484–507.

¹ El Refaie 2001; Charteris-Black 2006; Eberl ym. 2018; suomalaisesta tutkimuksesta esim. Blomqvist 1995; Haavisto 2004; Pietikäinen 2000; Raittila 2002; Horsti 2005.

² Ks. tarkemmin Horsti 2005, 127, 135–141.

³ Ylen tv-uutiset kesäkuussa 1999.

⁴ *HS* kesäkuussa etusivulla 1999.

⁵ Greussing & Boomgarden 2017.

⁶ Pruitt 2019.

⁷ El Refaie 2001.

⁸ Van Gorp 2005; Horsti 2008.

⁹ Urquio Sanchez & Black 2017, 99.

¹⁰ Lakoff & Johnson 1980.

¹¹ *Ilta-lehti* 15.9.2015.

¹² Yle Uutiset 18.8.2015.

¹³ *Keskisuomalainen* 26.5.2016.

¹⁴ Lakoff & Johnson 1980.

¹⁵ Triulzi 2016, 151.

¹⁶ Triulzi 2016, 151.

¹⁷ Ks. myös Krzyżanowski, Triandafyllidou & Wodak 2018.

¹⁸ Kress 2010.

¹⁹ Töyrylä 2015.

²⁰ Vapaasti suomennettuna – ”Matkalla Euroopan siirtolaisjoessa”

²¹ Hartocollis 2015.

²² Douglas 1966/2010.

²³ Nikunen 2018, 18–19.

²⁴ Ks. Esim. Horsti 2013; Horsti & Pellander 2015; Dhaliwal & Forkert 2016.

²⁵ Malkki 1996.

²⁶ Ks. van Houtum, Bueno Lacy & Laine tässä teoksessa.

²⁷ Esim. Frontex 2014, 33; Frontex 2015, 19; Frontex 2016, 16; Frontex 2017, 18; Frontex 2018, 18.

²⁸ Frontex 2014; Frontex 2015.

²⁹ Frontex 2016; Frontex 2017; Frontex 2018; Frontex 2019.

³⁰ Gutsche 2014.

³¹ Adams 2018, 8.

³² Olwig 2008, 83.

³³ Amnesty 2018.

³⁴ Pezzani & Heller 2013.

³⁵ Pezzani & Heller 2012.

³⁶ Albahari 2015.

³⁷ Albahari 2015, 21.

³⁸ Silvestri 2014.

³⁹ Silvestri 2014.

⁴⁰ Silvestri 2014.

Vapaasti suomennettuna:

He putoilevat kuorma-auton kyydistä... he putoavat kuin kärpäset.

Yksi... kaksi ... kolme ...

Yhteensä seitsemän.

He eivät saa ansaitsemaansa hautausta.

Salakuljetan itseni konttiin.

Kontti täynnä hyödykkeitä ... olut- ja kalustekontti.

Minut on pidätetty.

Olen vapaa.

⁴¹ Mussai 2014.

⁴² Mussai 2014.

⁴³ Clochard & Rekacewicz 2006.

⁴⁴ Clochard & Rekacewicz 2006.

⁴⁵ Clochard 2009.

⁴⁶ Hyndman 2007.

⁴⁷ Hyndman 2007, 36.

⁴⁸ Tazzioli 2015.